

بررسی کاربرد پژوهش‌های اقدامی در حسابداری

دکتر محمد نمازی *

استاد حسابداری دانشگاه شیراز

نشانی رایانامه: MNamazi@Rose.shirazu.ac.ir

دکتر سید روح‌اله موسوی نژاد

استادیار حسابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد اسفراین

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۱۱/۱۱ ، تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۳/۳

چکیده

اخیراً پژوهش‌های اقدامی یا «اقدام پژوهی» در حسابداری جهت کاهش فاصله بین تئوری و عمل بکار گرفته شده است. هدف اصلی از تحقیق حاضر بررسی ویژگی‌ها و مکانیزم رویکرد تحقیقات اقدامی، و تعیین کاربردهای آن در زمینه حوزه‌های گوناگون حسابداری است. روش تحقیق بر اساس طرح «پس آزمون یک موردی» و دوره مطالعه در برگیرنده ۱۳ سال اخیر (۲۰۱۰-۱۹۹۸) بوده، که اکثر تحقیقات اقدامی در آن صورت گرفته است. با استفاده از «روش آرشیوی» و تکنیک «تحلیل محتوا» و بررسی پایگاه‌های اطلاعاتی در دسترس خارجی، سه حوزه اصلی حسابداری مدیریت، سیستم‌های اطلاعاتی و آموزش در حسابداری شناسایی شد که در آن‌ها از پژوهش اقدامی استفاده به عمل آمده است. جستجو در این منابع برای سایر حوزه‌های حسابداری مانند حسابرسی و حسابداری مالی نتیجه‌ای بر نداشت. در این میان حسابداری مدیریت با توجه به ماهیت میدانی آن، بیش از ۵۹٪ پژوهش‌های اقدامی را به خود اختصاص داده است.

یافته‌های تحقیق همچنین نشان می‌دهد که به‌طور میانگین در ۶ سال اخیر نسبت به ۷ سال قبل از آن در منابع خارجی، رشد پژوهش‌های اقدامی حسابداری معادل ۴۴٪ بوده است. در حوزه حسابداری مدیریت، ۵۳٪ رشد پژوهش‌های اقدامی، بیشترین مقدار را به خود اختصاص داده است. با جستجو در منابع در دسترس داخلی حسابداری، مشخص شد که

متأسفانه پژوهشگران حسابداری ایران از این روش کارا و مهم در پژوهش‌های خود استفاده نکرده و در مواردی هم که استفاده شده، تصریح نشده است.

کلمات کلیدی: پژوهش اقدامی، حسابداری مدیریت، سیستم‌های اطلاعاتی حسابداری، آموزش حسابداری

۱- مقدمه

در سال‌های اخیر دغدغه‌ها و نگرانی‌های بسیاری از درک و توسعه حسابداری و بکارگیری آن در محتوای محیط تجاری امروز مطرح گردیده است. سوال اساسی که باید با آن پاسخ داده شود، این است که چرا در عصر جدید برخی انتقادات و دغدغه‌ها در خصوص ابعاد نوظهور حسابداری مطرح گردیده است [۳]. در دهه ۱۹۸۰، برخی از نویسندگان مشهور و در راس آن‌ها جانسون و کپلن [۳۶] اعتراف به وجود شکاف بین تئوری و عمل، به ویژه در حسابداری مدیریت، نمودند و پژوهشگران حسابداری را تشویق به انجام پژوهش‌های کاربردی جهت کاهش فاصله کردند. کپلن [۳۷] نیز در مقاله دیگری مفاهیم اولیه "پژوهش‌های اقدامی" یا "اقدام پژوهی" نوآوری را جهت پژوهش‌های کاربردی حسابداری مطرح ساخت. از آن زمان تاکنون متناوباً پژوهش‌های اقدامی در حسابداری بکار گرفته شده است.

همچنین، بسیاری از دانشگاه‌ها و محیط‌های علمی دارای نگرش تکنیکال به جای آموزش تفکر و عقاید در حسابداری با رویکرد درک و شناخت محیط پیرامونی و پاسخ به انتظارات تغییرات ساختار محیطی در جهت نظارت بر چالش‌ها و پیچیدگی‌های موجود در آن هستند و مسیر تحقیقات حسابداری نیز عمدتاً به دنبال روش‌های استاندارد شده با بکارگیری داده‌های کمی است و کاربرد روش‌های نوینی چون پژوهش اقدامی ضروری به نظر می‌رسد [۳]. بنابراین هدف اصلی این پژوهش، تشریح ویژگی‌ها و مبانی پژوهش اقدامی و بررسی کاربرد آن در زمینه‌های مختلف حسابداری در سطح ملی و بین‌المللی است. اهمیت این تحقیق آن است که: (۱) نسبت به معرفی یکی از تکنیک‌های مهم روش

پژوهش کاربردی نسبتاً نوین اقدام می‌نماید، (۲) پژوهشگران را مجهز به یک روش پژوهش کاربردی سودمند می‌نماید، (۳) کاربرد این تکنیک را در حوزه‌های گوناگون حسابداری مشخص می‌سازد، و (۴) مهمترین یافته‌های این پژوهش‌ها را ارائه می‌نماید. در نتیجه اقدام عملی و همچنین پژوهش‌های تجربی آینده را تسهیل می‌کند.

۲) مبانی نظری و پیشینه پژوهش اقدامی

واژه پژوهش اقدامی^۱ (اقدام پژوهی) برای نخستین بار در مطالعه لوین و همکاران در سال ۱۹۴۶ در علوم اجتماعی ذکر شد [۲۴]. اتاسون استفاده از عبارت پژوهش اقدامی را به کولیر در سال ۱۹۴۵ و در آمریکا جهت حل معضلات علوم اجتماعی نسبت می‌دهد [۴۸:۹۰]. از آن زمان تاکنون پژوهش‌های اقدامی در رشته‌های علوم اجتماعی، مدیریت، پرستاری، سیستم‌های اطلاعاتی، علوم تربیتی و حسابداری بکار گرفته شده است [۱۱:۱۴۱]. پژوهش اقدامی رویکردی از پژوهش است که هم منجر به اقدام شده و هم به دانش یا تئوری در مورد اقدام کمک می‌کند [۳۲ و ۲۰ و ۲۴]. پژوهش اقدامی، پژوهشی اجتماعی است که توسط تیم حرفه‌ای از پژوهشگران با مشارکت اعضای یک سازمان انجام شده و هدف آن انجام اقداماتی است که منجر به رضایت‌بخشی بیشتر ذینفعان شود. این نوع پژوهش، دربرگیرنده ترکیب پژوهش (منبع قوی از دانش)، مشارکت دموکراتیک (کار کردن شاغلین در سازمان و پژوهشگران با شرایط برابر) و اقدام (کاربرد دانش بدست آمده برای مزایای تغییر) است [۶۳:۱۹۲]. زوبرکریست [۶۷:۱۱] پژوهش اقدامی را رابطه بین پژوهش و اقدام یا تئوری و عمل می‌داند و بیان می‌دارد که پژوهش و اقدام دو روی یک سکه‌اند. هامفری و لی [۳۴] پژوهش اقدامی را حل برخی از مشکلات شناخته شده می‌دانند که ستانده آن، هم مسئله حل شده و هم سهمی در پیشرفت تئوری است. از نظر آنها در این

^۱ - Action Research

برای معادل فارسی این کلمه عبارت‌های پژوهش اقدامی [۸]، اقدام پژوهی [۵ و ۴] و پژوهش عملی [۶ و ۱] نیز بکار رفته است.

نوع پژوهش، پژوهشگر بازیگر کلیدی در موضوع مورد پژوهش بوده که ممکن است رویه‌ها و تکنیک‌های جدیدی معرفی کند.

ما در این مطالعه، تعریف پژوهش اقدامی را به صورت زیر ارائه می‌نماییم: پژوهش اقدامی (اقدام پژوهی) یکی از روش‌های **تحقیق کیفی** است که با **تشریک مساعی محقق و مشارکت کنندگان** در پژوهش و اتخاذ **یک فرآیند سیکلی** مناسب سعی در **پیوند تئوری با عمل** دارد با این هدف که نه تنها **مشکلات موجود عملی** در مطالعه مورد نظر را حل کند، بلکه **باعث تغییر در رویه** موجود در عمل جهت اثربخشی بیشتر و حتی **تغییر در تفکر افراد ذینفع** مربوط به مطالعه گردد. این پژوهش با عنایت به پارادایم‌های زیر انجام می‌گیرد^۱:

۱- **هستی‌شناسی پژوهش**^۲: پژوهشگر با این پارادایم پژوهش اقدامی را انجام می‌دهد که انسان‌ها در زندگی روزمره سعی دارند به آینده بهتری دسترسی یابند. در نتیجه، باید به نوعی با ایده‌ها و روش‌های گوناگون و متضاد سازگاری یابند و با وجود تعارضات موجود به نحوی به تفاهم برسند. بنابراین، دسترسی به یک روش مناسب عملی، علیرغم تعارضات موجود، با تکیه بر ارزش‌های اصیل از قبیل درستی، عدالت اجتماعی و زندگی محبت‌آمیز امکان‌پذیر می‌باشد.

۲- **معرفت‌شناسی پژوهش**^۳: پژوهشگر اقدامی اعتقاد دارد که دانش لازم جهت دسترسی به "واقعیت" مساله با کسب علم و همچنین عمل در زندگی انسان‌ها بدست می‌آید. اما واقعیت پژوهش یک فرآیند ثابت نیست، بلکه تکاملی و غیرقابل پیش‌بینی است. بنابراین در علم یک سوال وجود ندارد، زیرا جواب می‌تواند فوراً دستخوش تغییر و کهنگی شود.

۳- **روش‌شناسی پژوهش**^۴: پژوهش اقدامی به "یادگیری" و همچنین "تجربه" به عنوان فرآیندهایی می‌نگرد که بوسیله آن‌ها انسان‌ها می‌توانند قدرت و تحمل مذاکره خود را

- شرح کامل پارادایم‌های پژوهش اقدامی در حیطه این مقاله نمی‌گنجد. علاقه‌مندان می‌توانند در این زمینه به کتاب (ایمان،

۱۳۸۸: ۳۶۶-۳۶۳ [۲])، که خلاصه حاضر از آن اقتباس شده است، مراجعه نمایند.

² - Ontology

³ - Epistemology

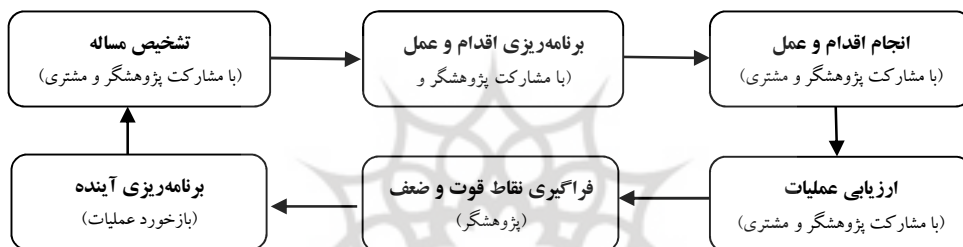
⁴ - Methodology

افزون نمایند (نه اینکه به اجماع برسند)، شرایط موجود را تغییر دهند و در نهایت دانش خود را نیز اضافه کنند. در این روش "بازتاب" بر کنش انسان جزء ذات و ماهیت کنش است.

تعریف بالا ویژگی‌های مهم یک پژوهش اقدامی را نشان می‌دهد که به گونه خلاصه عبارتند از:

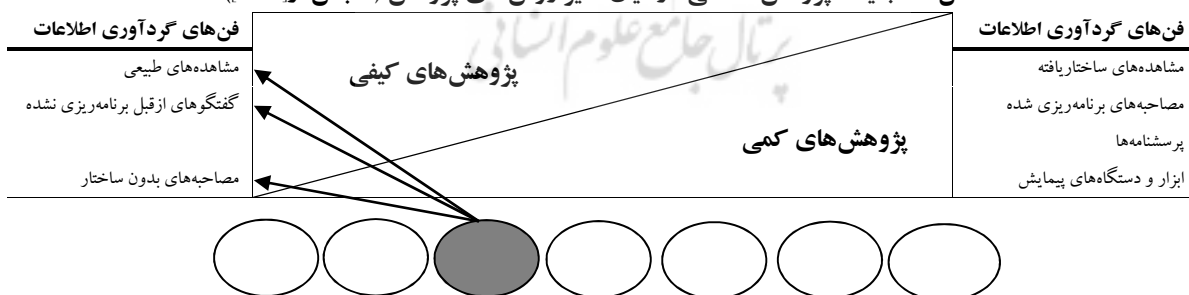
(۱) پژوهش اقدامی، جزء پژوهش‌های کیفی است، (۲) پژوهشگر خود نیز در جریان پژوهش با اشخاص ذینفع در محل تحقیق مشارکت فعال داشته و رهبری پژوهش را به عهده دارد، (۳) فرآیند سیکلی زیر را دنبال می‌کند: و بازخورد اطلاعات نقش مهمی در این زمینه دارد،

شکل شماره ۱- مراحل پژوهش اقدامی اقتباس از [۴۱:۲۶۶]

(۴) هدف آن، حل معضلات عملی است و سعی می‌کند بین تئوری و عمل پیوند لازم را ایجاد نماید، (۵) هدف نهایی آن نه تنها تغییر در رویه عملی موجود است، بلکه تغییر در تفکر افراد ذینفع و ارایه دانش لازم نیز می‌باشد. این ویژگی‌ها، پژوهش‌های اقدامی را در بین سایر روش‌های پژوهش متمایز می‌سازد. شکل شماره ۲ جایگاه پژوهش اقدامی را در بین سایر روش‌های پژوهش نشان می‌دهد.

شکل ۲- جایگاه پژوهش اقدامی در میان سایر روش‌های پژوهش (اقتباس از [۱۸:۷۴])

به گونه کلی، پژوهش کمی و سنتی با بی‌طرفی پژوهشگر همراه بوده و با ایجاد فرضیه و فن‌های ساختار یافته گردآوری اطلاعات بر روایی یافته‌ها تاکید می‌کند. در این پژوهش فرض می‌شود آزمایش یک طرح پژوهش قوی است. این امر دستکاری متغیرها، قبل و بعد از ارزیابی و تصادفی نمودن، شناخت کوواریانس بین علت و معلول را ممکن می‌سازد. در پژوهش سنتی وجود دانش معتبر نیز مورد تاکید بوده و برای تعیین روابط علت و معلولی باید مشخص شود که: آیا پژوهشگر می‌تواند متغیرها را کنترل کند؟، بین علت و معلول کوواریانس وجود دارد؟، علت قبل از معلول رخ داده است؟، پژوهشگر به گروه کنترل دسترسی دارد؟ و پدیده تصادفی کردن امکان‌پذیر است؟

اما در دنیای واقعی که محیط پژوهش اقدامی است، اغلب انجام آزمایش کامل حقیقی مشکل است. مثلاً معمولاً تصادفی کردن غیر ممکن است، دستکاری متغیرها دشوار و گروه‌های کنترل به ندرت در دسترس هستند. افزون بر این دستکاری در این نوع پژوهش عملی غیر اخلاقی است [۱۱:۳۰]. کیننگهام [۲۲] نقطه تمایز پژوهش‌های اقدامی و فرضیه‌آزمایی را در انگیزه، اهداف پژوهشگر، محتوا، حقیقت، قواعد و ارزش‌های پژوهشگر، طرح پژوهش، آزمون تحلیل شواهد، روایی، پایایی و تفسیر نتایج می‌داند.

به طور کلی پژوهش اقدامی واقع‌بین‌تر از سایر روش‌هاست چون مبتنی بر مکان انجام می‌شود یعنی جایی که افراد به طور کامل در جریان امور بوده و قادر هستند در مورد موضوع مطرح، به طور واقعی نظر دهند. همچنین این نوع پژوهش سعی نمی‌کند که تئوری‌های مهمی ایجاد نماید بلکه هدف آن ایجاد تئوری‌های مکانی مناسب برای کمک به درک بهتر افراد، کنترل و منافع ناشی از محیط عملی است [۳:۳۹].

جدول شماره ۱ تفاوت‌های عمده پژوهش فرضیه‌آزمایی و پژوهش اقدامی را نشان می‌دهد.

جدول شماره ۱- تفاوت‌های پژوهش اقدامی با پژوهش فرضیه‌آزمایی (نقل از کیننگهام [۲۲:۷])

جنبه	پژوهش فرضیه‌آزمایی (کمی)	پژوهش اقدامی
انگیزه	• سوال پژوهش - مسئله نظری است.	• تناقض یا کشمکش بین ارزش‌ها و نحوه عمل در محیط خاص - مسئله عملی است.

<ul style="list-style-type: none"> • هدف پژوهش • ثابت کردن، وصف کردن، شرح دادن، پیش‌بینی کردن و مشارکت در دانش عمومی است. 	<ul style="list-style-type: none"> • بهبود، اثر تغییرات مطلوب در محیط پژوهش و افزودن به دانش فردی و دانش عمومی است.
<ul style="list-style-type: none"> • تمرکز پژوهش • سایر افراد، سازمان‌ها و پدیده‌ها است. 	<ul style="list-style-type: none"> • در یک محیط خاص انجام می‌گردد
<ul style="list-style-type: none"> • متن یا زمینه • مستقل از زمینه است. 	<ul style="list-style-type: none"> • مقید به زمینه است.
<ul style="list-style-type: none"> • حقیقت پژوهشگر • عینی، منحصر به فرد و جدای از پژوهشگر می‌باشد. 	<ul style="list-style-type: none"> • ذهنی، چندگانه و با مشارکت پژوهشگر تحقیق می‌یابد.
<ul style="list-style-type: none"> • نقش پژوهشگر • مستقل از موضوع مورد پژوهش است. 	<ul style="list-style-type: none"> • اثر متقابل با موضوع مورد پژوهش دارد.
<ul style="list-style-type: none"> • ارزش‌ها • عاری از ارزش و ذهنیت پژوهشگر است. 	<ul style="list-style-type: none"> • مملو از ارزش و ذهنیت‌ها است.
<ul style="list-style-type: none"> • طراحی • از قبل تعیین شده، طراحی ایستای مجازی از آغاز است. • ساختارهای نظری استفاده شده در توسعه فرضیاتی که قرار است آزمون شوند. • جمع‌آوری داده‌ها و روش خاص وجود دارد. • معیار موفقیت از آغاز مشخص شده است. 	<ul style="list-style-type: none"> • طراحی پدیدار شده، نامعین و رها شده مجازی از آغاز است. • ساختارهای نظری و مشاهدات استفاده شده در طراحی یک مداخله آزمایش در محیط است. • ممکن است جمع‌آوری داده‌ها در طی پژوهش ثابت و یا بنابه تغییر برنامه متغیر باشد. • معیار موفقیت ممکن است بنابه گسترش پژوهش، تغییر کند.
<ul style="list-style-type: none"> • شواهد • داده‌ها جمع‌آوری، تحلیل و با دقت آماری (معنای آماری، فاصله اطمینان، قدرت) تفسیر می‌شود. 	<ul style="list-style-type: none"> • داده‌ها منطقی بودن و تبدیل مستمر را در جهت ارزش‌ها تایید می‌کند.
<ul style="list-style-type: none"> • تحلیل • تاکید بر فرآیند تحلیل قیاسی دارد. • در جستجوی علت و معلولی است. • تکیه بر تعمیم که منجر به پیش‌بینی، توضیح و درک می‌شود، دارد. 	<ul style="list-style-type: none"> • تاکید بر فرآیند تحلیل استقرایی دارد. • شامل عوامل متقابل و شکل‌دهی متقارن می‌گردد. • تکیه بر الگوها و توسعه تئوری‌ها برای درک مفاهیم دارد.
<ul style="list-style-type: none"> • روایی • قابلیت تکرارپذیری دارد. 	<ul style="list-style-type: none"> • نمی‌تواند در محیط بیرون تایید شود.
<ul style="list-style-type: none"> • پایایی • از طریق ابزارهای عینی روایی و پایایی قابل آزمون است. • تعمیم‌پذیر است. 	<ul style="list-style-type: none"> • تکیه بر رسیدگی و پیمایش به وسیله استفاده از روش‌های چندگانه دارد. • درک یک وضعیت خاص را دربر می‌گیرد. • غیر قابل تعمیم است و جنبه فردی دارد.

• نوشتن به طور غیرشخصی است.	• نوشتن به طور شخصی با کلمات کیفی است.
• ارزش استفاده	• مشارکت در بدنه دانش دارد. • اهمیت نظری دارد.
• توسعه دانش خاص را دربر می‌گیرد. • قسمتی از فرآیند مستمر- شروعی برای توسعه است. • اشتراک- سایرین می‌توانند از فرآیند پژوهش آموزش دیده و درس‌هایی را از محیط خود بگیرند.	

لازم به ذکر است که پژوهش اقدامی با پژوهش موردی در موارد زیر متفاوت است:

۱- **مداخله پژوهشگر:** در پژوهش‌های اقدامی، پژوهشگر در مطالعه به طور موثر دخالت می‌کند و این در حالی است که در پژوهش‌های موردی مداخله‌ای وجود ندارد [۱۳ و ۵۱ و ۶۱].

۲- **هدف پژوهش:** در پژوهش‌های موردی بیشتر هدف توصیف وضعیت موجود است در حالی که هدف در پژوهش‌های اقدامی تغییر است. بنابراین، پژوهشگر از آغاز با هدف تغییر، پژوهش را آغاز می‌کند [۶۱].

۳- **سوال پژوهش:** در پژوهش‌های اقدامی، سوال پژوهش ممکن است تغییر کند و این در حالی است که در پژوهش‌های موردی تغییری در سوال پژوهش وجود ندارد [۶۱].

۴- **فرآیند پژوهش:** در پژوهش‌های اقدامی، این فرآیند انعطاف‌پذیر بوده و مبتنی بر راه‌حل است در حالی که در پژوهش‌های موردی فرآیند پژوهش از قبل برنامه‌ریزی شده و انعطاف‌پذیری کمی دارد [۶۱].

۵- **وابستگی به مدیریت شرکت مورد بررسی:** در پژوهش‌های اقدامی، این وابستگی زیاد است در حالی که در پژوهش‌های موردی این وابستگی کم است [۶۱].

۶- **پایایی:** در پژوهش‌های اقدامی، دسترسی به پایایی پژوهش مشکل است در حالی که در پژوهش‌های موردی نیل به پایایی ممکن می‌باشد [۶۱].

۳) روش پژوهش و جمع‌آوری اطلاعات

این مطالعه به بررسی کاربردی پژوهش‌های اقدامی حسابداری در سطح ملی و بین‌المللی می‌پردازد و سعی می‌کند به سوالات زیر پاسخ دهد:

- ۱- کاربرد پژوهش‌های اقدامی در حسابداری چه بوده و زمینه‌های مهم کاربردی چیست؟
- ۲- مهمترین یافته‌های پژوهش‌های کاربردی در حسابداری چیست؟
- ۳- انجام پژوهش‌های کاربردی در ایران چه وضعیتی دارد و کاربردهای مهم آن در چه زمینه‌هایی بوده است؟

پژوهش حاضر از نوع پس‌رویدادی است و از روش آرشیوی و تکنیک تحلیل محتوا استفاده می‌نماید. لذا به دنبال مطالعه کلی و همکاران [۳۹]، کاتو و همکاران [۳۸]، دیک [۲۳] و چیاسون و همکاران [۲۰]، ابتدا ترکیب‌های مختلف از کلمات حسابداری و پژوهش اقدامی در پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر در دسترس (ابسکو^۱، الزویر^۲، امرالد^۳ و پروکوئست^۴) از سال ۱۹۹۸ تا ۲۰۱۰ مورد واکاوی قرار گرفت. علت انتخاب دوره زمانی مزبور رشد پژوهش‌های اقدامی در این دوره زمانی و معرفی نوعی از پژوهش اقدامی با عنوان پژوهش اقدامی نوآوری توسط کپلن [۳۷] است که نقطه عطفی در پژوهش‌های اقدامی حسابداری است. افزون بر این با جستجو در دوره‌های قبلی، مشخص شد که پژوهش‌های اقدامی اندکی در حوزه حسابداری انجام شده است. سپس به دلیل تسهیل در مقایسه، دوره مطالعه به دو دوره تقسیم گردید. جدول شماره ۲ پایگاه‌های اطلاعاتی استفاده شده و فراوانی آن‌ها را به تفکیک دوره نشان می‌دهد. علت مراجعه به این پایگاه‌ها، نمایه شدن مجلات معتبر رشته حسابداری در آن‌ها است. مقالاتی در پژوهش منظور شدند که عبارت "پژوهش اقدامی" در عنوان، چکیده و یا واژه کلیدی آن‌ها وجود داشت که جمعاً ۴۲ مقاله خارجی شناسایی گردید.

جدول شماره ۲- فراوانی پژوهش‌های اقدامی خارجی در پایگاه‌های اطلاعاتی

نام پایگاه اطلاعاتی	۷ سال منتهی به ۲۰۰۴		۶ سال منتهی به ۲۰۱۰		مجموع
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
الزویر	۴	٪۲۴	۱۳	٪۷۶	۱۷
پروکوئست	۹	٪۶۰	۶	٪۴۰	۱۵

- 1 - Ebsco
- 2 - Elsevier
- 3 - Emerald
- 4 - Proquest

امerald	۲	%۲۹	۵	%۷۱	۷	%۱۷
سایر	۱	%۳۳	۲	%۶۷	۳	%۷
جمع	۱۶	%۳۸	۲۶	%۶۲	۴۲	%۱۰۰

شایان ذکر است که برخی از مقالات منتشر شده در دو و یا چند پایگاه به صورت مشترک نمایه شده بود، اما در یکی از پایگاه‌های اطلاعاتی مذکور به صورت تمام متن نمایه شده و یا پایگاه مذکور صفحه اینترنتی اصلی برای مجله مربوط در نظر گرفته شد. جدول شماره ۳ عنوان مجلات منتخب رشته حسابداری و تعداد پژوهش‌های اقدامی چاپ شده آن‌ها را، نشان می‌دهد.

جدول شماره ۳ - مجلات منتخب پژوهش‌های اقدامی در حسابداری

ردیف	مجله	تعداد
۱	Critical Perspectives on Accounting	۳
۲	Journal of Accounting & Organizational Change	۳
۳	Management Accounting Research	۳
۴	Accounting Education	۲
۵	Accounting, Organizations and Society	۲
۶	Journal of Management Accounting Research	۲
۷	Journal of Strategic Information Systems	۲
۸	Accounting, Auditing & Accountability Journal	۱
۹	Accounting Educators' Journal	۱
۱۰	Accounting, Management & Information Technology	۱
۱۱	Benchmarking: An International Journal	۱
۱۲	British Journal of Management	۱
۱۳	Communications of AIS	۱
۱۴	Contemporary Accounting Research	۱
۱۵	European Journal of Information Systems	۱
۱۶	European Management Journal	۱
۱۷	Financial Accountability & Management	۱
۱۸	Global Perspectives on Accounting Education	۱
۱۹	Information Systems	۱
۲۰	International Business Research	۱
۲۱	International Journal of Physical Distribution & Logistics Management	۱
۲۲	International Studies of Management & Organization	۱

۲۳	Issues in Accounting Education	۱
۲۴	Journal of Accounting & Organization Change	۱
۲۵	Journal of Accounting Education	۱
۲۶	Journal of Information Technology	۱
۲۷	Journal of Family Business Strategy	۱
۲۸	Journal of Purchasing & Supply Management	۱
۲۹	MIS Quarterly	۱
۳۰	Public Money & Management	۱
۳۱	The British Accounting Review	۱
۳۲	SSRN (CAAA Annual conference)	۱
	جمع	۴۲

برای جستجو در منابع داخلی از پایگاه‌های اطلاعاتی موجود و در دسترس، به شرح جدول شماره ۴ استفاده شد. علت مراجعه به این پایگاه‌ها، نمایه شدن بسیاری از مجلات رشته حسابداری در آن‌ها و رایج بودن استفاده از آن‌ها در پژوهش‌های پیشین [۴۶] است. واکاوی مقاله‌ها بر اساس تحلیل محتوا صورت گرفت [۳۹ و ۳۸ و ۲۴ و ۲۰] و بر اساس سرفصل‌های دروس حسابداری ایران و خارج از کشور، و به دنبال پژوهش‌های نظمی و [۴۶:۴]، تحلیل محتوا به موضوع‌های حسابداری مالی، حسابداری مدیریت، حسابرسی، سیستم‌های اطلاعاتی حسابداری و آموزش حسابداری محدود گشت. با توجه به ماهیت پژوهش‌های اقدامی، از روش‌های "استقرایی" و "همچنین" قیاسی" در واکاوی محتوا نیز استفاده بعمل آمد.

جدول شماره ۴- پایگاه‌های اطلاعاتی داخلی استفاده شده در پژوهش

ردیف	نام پایگاه اطلاعاتی	آدرس اینترنتی
۱	بانک اطلاعاتی نشریات کشور	www.Magiran.com
۲	پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران	www.Irandoc.ac.ir
۳	پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی	www.Sid.ir
۴	پایگاه مقالات علمی کنفرانس‌های کشور	www.Civilica.com
۵	پایگاه مجلات تخصصی علوم اسلامی و انسانی	www.Noormags.com
۶	پایگاه مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری	www.Srlst.com
۷	کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه شیراز	www.Mirzalib.shirazu.ac.ir

۴) یافته‌های تحقیق

در پایگاه‌های اطلاعاتی داخل، متأسفانه هیچ پژوهش اقدامی حسابداری در آن‌ها یافت نشد. در خصوص پژوهش‌های اقدامی حسابداری در خارج از کشور، همان‌طور که جدول شماره ۵ نشان می‌دهد، بیشترین پژوهش‌های اقدامی در حوزه حسابداری مدیریت با ۵۹٪ کل پژوهش‌ها، سپس سیستم‌های اطلاعاتی با ۲۵٪ و در آخر آموزش حسابداری با ۱۶٪ انجام شده است. هیچگونه پژوهش اقدامی در خصوص حسابداری مالی و حسابرسی یافت نگردید. شرح تک‌تک مقالات یافت شده در حیطه این مقاله نمی‌گنجد، لذا به ارایه اطلاعات جداول ۶ تا ۹ بسنده می‌شود.

جدول شماره ۵ - پژوهش‌های اقدامی انجام شده در حوزه حسابداری

حوزه حسابداری	۷ سال منتهی به ۲۰۰۴		۶ سال منتهی به ۲۰۱۰		مجموع
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
حسابداری مدیریت	۸	۴۵٪	۱۸	۶۹٪	۲۶
سیستم‌های اطلاعاتی	۶	۳۳٪	۵	۱۹٪	۱۱
آموزش حسابداری	۴	۲۲٪	۳	۱۲٪	۷
جمع	۱۸	۴۱٪	۲۶	۵۹٪	۴۴*

بر اساس عناوین و محتوای منابع بدست آمده، موارد استخراج شده در حسابداری مدیریت [۵۸:۱۷] و سیستم‌های اطلاعاتی و آموزش حسابداری به شرح جدول شماره ۶ است:

جدول شماره ۶ - موضوعات پژوهش‌های اقدامی در حسابداری و فراوانی آن‌ها

موضوع	تعداد	درصد	موضوع	تعداد	درصد
ارزیابی عملکرد	۸	۳۱٪	ایجاد، توسعه و بهبود سیستم	۶	۵۵٪
هزینه‌یابی محصول	۷	۲۷٪	بررسی عوامل موفقیت پیاده‌سازی	۵	۴۵٪
برنامه‌ریزی و کنترل	۵	۱۹٪	جمع پژوهش‌های سیستم‌های اطلاعاتی	۱۱	۱۰۰٪
تصمیم‌گیری	۳	۱۱/۵٪	کیفیت آموزش	۴	۵۷٪
حسابداری مدیریت استراتژیک	۳	۱۱/۵٪	استفاده از وسایل کمک آموزشی	۳	۴۳٪

* علت تفاوت در تعداد مقالات این جدول و جدول شماره ۱، نقل قول غیرمستقیم سه مقاله بوده که به زبان چینی

منتشر شده است [۲۵].

جمع پژوهش‌های حسابداری مدیریت	۲۶	%۱۰۰	جمع پژوهش‌های آموزش حسابداری	۷	%۱۰۰
-------------------------------	----	------	------------------------------	---	------

جدول شماره ۷- خلاصه پژوهش‌های اقدامی انجام شده در حوزه حسابداری مدیریت

نویسنده	هدف	محیط	نتایج
• ارزیابی عملکرد			
جانسون و همکاران [۳۵]	بررسی جریان عادی ارزیابی عملکرد	دو شرکت سوئدی فعال در بخش مشاوره و تولیدی	<ul style="list-style-type: none"> ارزیابی عملکرد به عنوان ابزاری برای اطمینان از بهبود در عملکرد سازمان معرفی نشد. ارزیابی کارآیی به اعتماد بین اشخاص بستگی دارد.
یانگ و ژو (۲۰۰۳) نقل از [۲۵]	طراحی سیستم ارزیابی عملکرد	شرکت ارتباطاتی چینی	<ul style="list-style-type: none"> استفاده از بودجه به عنوان مبنای اصلی برای ارزیابی عملکرد مفید است.
وترز و ویلدرام [۶۵]	بررسی سیستم ارزیابی عملکرد	شرکت تولید نوشابه	<ul style="list-style-type: none"> طراحی و پیاده‌سازی به یکدیگر وابسته‌اند. شفافیت کلید توانمند ساختن سیستم ارزیابی عملکرد است.
فارتنی [۲۶]	پیاده‌سازی کارت امتیازی متوازن	یک سازمان دولتی محلی در ایتالیا	<ul style="list-style-type: none"> قابلیت کاربرد سیستم برای کنترل استراتژیک استفاده از سیستم برای ارزیابی عملکرد
وترز [۶۶]	بررسی رویکرد رشدی معیارهای عملکرد	بخش لجستیک یک سازمان فعال در صنعت حمل و نقل	<ul style="list-style-type: none"> پذیرش رویکرد رشدی عملکرد بهبود فرآیند را تسهیل نمود.
لی و تانگ [۴۲]	طراحی سیستم ارزیابی عملکرد	یک شرکت چینی	<ul style="list-style-type: none"> مشارکت فعال کاربران و ترکیب رویه‌ها باعث کاهش مقاومت و ارتقاء بهبود مستمر می‌شود.
بصیره و انی [۱۷]	ارزیابی عملکرد اجتماعی	یک شرکت فرانسوی	<ul style="list-style-type: none"> شناسایی دو نوع استراتژی محافظه‌کار و طرفدار عمل موفق بودن استراتژی محافظه‌کاری در کوتاه‌مدت
وترز و رویجمنز [۶۴]	طراحی سیستم ارزیابی عملکرد	بخش حمل و نقل شرکت تولید نوشابه	<ul style="list-style-type: none"> یافتن راه‌های کاهش هزینه آزمایش با نمونه اولیه اطلاعات حسابداری مفهومی مربوط در متون حسابداری است.
• هزینه‌یابی محصول			
کلن [۳۷]	پیاده‌سازی هزینه‌یابی بر مبنای فعالیت و کسارت امتیازی متوازن	شرکت‌های فعال در صنایع مختلف	<ul style="list-style-type: none"> معرفی پژوهش اقدامی نوآوری پیاده‌سازی موفق و شناسایی عوامل شکست
وانگ و همکاران (۱۹۹۹) نقل از [۲۵]	پیاده‌سازی هزینه‌یابی بر مبنای فعالیت	شرکت تولیدی ماشین-آلات کشاورزی چینی	<ul style="list-style-type: none"> پیاده‌سازی موفق و قابل استفاده بودن سیستم هزینه‌یابی بر مبنای فعالیت در شرکت‌های مشابه
نیکسولینی و	بررسی ترکیب زنجیره ارزش	دو شرکت انگلیسی	<ul style="list-style-type: none"> کاربرد هزینه‌یابی هدف مزایایی را در بردارد.

همکاران [۴۷]	برای بهبود سودآوری و کیفیت (هزینه‌یابی هدف)	فعال در صنعت ساختمان	<ul style="list-style-type: none"> در این صنعت ملاحظات استراتژیک در نظر گرفته نمی‌شود.
وانگ و همکاران (۲۰۰۰) نقل از [۲۵]	پیاده‌سازی مدیریت بهای تمام شده استراتژیک	شرکت چینی	<ul style="list-style-type: none"> این گونه سیستم‌ها به بهبود استراتژی رقابتی کمک می‌کند.
آرتابولد و آزون [۱۲]	بررسی محیط برای پذیرش هزینه‌یابی بر مبنای فعالیت	یک دانشگاه ایتالیایی	<ul style="list-style-type: none"> ارائه اطلاعات فنی برای پیاده‌سازی سیستم در دانشگاه‌ها استفاده از سیستم برای تسهیل تصمیم‌ها
لیو و پن [۴۳]	پیاده‌سازی هزینه‌یابی بر مبنای فعالیت	شرکت الکترونیکی چینی	<ul style="list-style-type: none"> مشکلات پیاده‌سازی مشابه با شرکت‌های غربی است.
واریلا و همکاران [۶۲]	بررسی قابلیت کاربرد محرک‌های مختلف برای تخصیص هزینه‌ها	انبار یک شرکت فنلاندی	<ul style="list-style-type: none"> زمان باید به عنوان محرک در نظر گرفته شود. از زیایی زمان واقعی، صحت حسابداری را افزایش می‌دهد
• برنامه‌ریزی و کنترل			
مک کی و فورسیک [۴۴]	طراحی و پیاده‌سازی سیستم کنترل مدیریت	یک شرکت قوطی-سازی آمریکایی	<ul style="list-style-type: none"> مهمترین علت شکست بهبود مستمر مقاومت فرهنگی است.
هاوکرافت [۳۳]	شناسایی موانع ایجاد تغییرات پیشنهادی برای بهبود برنامه-ریزی مالی	شرکت فعال در زمینه طراحی و تولید گوشی همراه	<ul style="list-style-type: none"> پیاده‌سازی سیستم برنامه‌ریزی منابع بنگاه تاثیر کمی بر سیستم‌های کنترل و حسابداری مدیریت دارد.
گلیک و همکاران [۲۹]	ارائه بک ابزار جدید برای کاهش بهای تمام شده و بهبود عملکرد	صنعت مهندسی مکانیک (تولید جعبه دنده) در آلمان	<ul style="list-style-type: none"> معیاریابی فرآیند ابزاری برای کاهش بهای تمام شده و بهبود عملکرد توسعه است.
بی‌جورکلو [۱۸]	بررسی نقش حسابداری مدیریت در کفایت بهبود دانش کارمندان	شرکت سونلیدی فعال در صنعت فولاد	<ul style="list-style-type: none"> ارائه مواردی برای سنجش معیار صلاحیت توسط حسابداری توصیفی مکمل بودن حسابداری توصیفی برای حسابداری مالی و غیر مالی
شیلر [۵۶]	پیاده‌سازی سیستم حسابداری مدیریت	شرکت فلزویی ولوو سوئد	<ul style="list-style-type: none"> سیستم حسابداری مدیریت هم از پاسخگویی (ارزش‌گذاری مهارت‌ها) و هم از حل مسائل (مهارت‌های تصمیم‌گیری) حمایت کرد.
• تصمیم‌گیری			
سیل و همکاران [۵۵]	بررسی زنجیره ارزش شرکت	دو شرکت مونتاژکننده و تامین‌کننده انگلیسی	<ul style="list-style-type: none"> اشتراک داده‌های هزینه نقش اساسی در مذاکرات دورن‌سازمانی بازی می‌کند. حسابداری مدیریت کمک شایانی به توسعه روابط تجاری می‌کند.
اسکونهر و همکاران [۵۷]	یافتن راه‌های جدید تامین مواد	شرکت توزیع‌کننده آمریکایی	<ul style="list-style-type: none"> شناسایی عوامل ریسک مربوط به راهکارها و انتخاب راهکار ترکیبی

فاکس [۲۷]	ارزیابی سرمایه‌گذاری‌های باقوه در فناوری‌های جدید	۲۰ سازمان مختلف	• در ارزیابی‌ها معمولاً از معایب، اعتبار و کاربرد فناوری چشم‌پوشی می‌شود.
• حسابداری مدیریت استراتژیک			
انصاری و بل [۱۱]	بررسی بهای تمام شده استراتژیک	شرکت استخراج و تولید نفت شل	• تئوری‌های موجود تغییر سازمانی می‌تواند به کاهش هزینه‌ها کمک کند.
کریگ و مورس [۲۱]	تطبیق استراتژیک خانواده و سیستم‌های تجاری از طریق کارت امتیازی متوازن	شرکت خانوادگی در استرالیا	• ماهیت انتظارات خانواده بر اهداف تجارت اثرگذار است. • کارت امتیازی متوازن باعث اطمینان خاطر خانواده از اهمیت دادن به انتظارات آن‌ها می‌شود.
اسکرِبک و تریگستاد [۵۹]	بررسی نقش حسابداری در شکل‌دهی استراتژی شرکت	چند شرکت دانمارکی	• حسابداری نقش فعالی در استراتژی شرکت بازی می‌کند.

جدول شماره ۸- خلاصه پژوهش‌های اقدامی انجام شده در حوزه سیستم‌های اطلاعاتی

نویسنده	هدف	محیط	نتایج
• ایجاد، توسعه و بهبود سیستم			
آدام و همکاران [۹]	ارائه یک چارچوب برای پیاده‌سازی سیستم پشتیبان سیستم	یک بانک ایرلندی	• مناسب بودن چارچوب مذکور • استفاده بخش‌های مختلف از قابلیت‌های سیستم
باسکرویل و هج [۱۶]	بهبود مشکلات توسعه محصول نرم‌افزار	۱۲ شرکت آمریکایی و کانادایی	• شناسایی مشکلات و راه‌کارها • معرفی پژوهش اقدامی بنیادی
باسکرویل [۱۵]	حل مشکل تحلیل سیستم	یک سازمان نظامی	• راه‌کار نمونه اولیه به عنوان حل مشکل مطرح شد.
مودی و شنکس [۴۵]	بهبود کیفیت محصول و کیفیت فرآیند	یک شرکت فعال در صنعت ارتباطات و یک بانک استرالیایی	• صرفه‌جویی در هزینه‌ها با حذف الزامات غیرضروری سیستم
استریت و میستر [۶۰]	چرایی و چگونگی تغییر سیستم اطلاعاتی	یک شرکت تولید و سایل الکترونیک در کانادا	• افزایش اثربخشی سازمان و شفافیت داخلی با توسعه سیستم اطلاعاتی
تابنر [۵۲]	برنامه‌ریزی سیستم‌های اطلاعاتی استراتژیک	صنعت خدمات مالی آلمان	• نادیده گرفتن متون دانشگاهی توسط صنعت کاران
• بررسی عوامل موفقیت پیاده‌سازی			
آکرمنس و هلدن [۱۰]	بررسی روابط بین عوامل موفقیت سیستم برنامه‌ریزی منابع بنگاه	صنعت هوانوردی	• وابسته بودن عوامل موفقیت به یکدیگر و حمایت مدیران عالی مهمترین علت موفقیت
باتلر و همکاران [۱۹]	توسعه نرم‌افزاری برای به اشتراک‌گذاری اطلاعات	صندوق جمعیت سازمان ملل	• شناسایی عوامل موفقیت‌آمیز توسعه نرم‌افزار

سالملا [۵۴]	بررسی روش‌های شناسایی زبان-های بالقوه سازمان	یک بانک و یک شرکت تولید کاغذ در فنلاند	• تحلیل فرآیند تجاری تصویری کلی از زبان‌های بالقوه ارائه داد
کیروان و کنبوی [۴۰]	شناسایی عوامل تسهیل‌کننده و موانع پذیرش تجارت الکترونیک	یک شرکت خرده‌فروشی ایرلندی	• عوامل تسهیل‌کننده: مزایای درک شده، پشتیبانی وب و مهارت‌های سازمانی • موانع: نبود منابع و زمان، نبود درک و فشارهای بیرونی
فرید [۲۸]	بررسی سیستم ارزیابی عملکرد و رابطه آن با یادگیری استراتژیک	یکی از واحدهای شرکت زیمنس	• اثرگذاری سیستم‌های ارزیابی عملکرد بر روش‌های یادگیری

جدول شماره ۹- خلاصه پژوهش‌های اقدامی انجام شده در حوزه آموزش حسابداری

نویسنده	هدف	محیط	نتایج
• کیفیت آموزش			
هند [۳۱]	بررسی طرز تفکر دانشجویان از واگذاری کار کلاسی	در یک دانشگاه انگلیسی	در صورت واگذاری جدول زمانی تکالیف به دانشجویان، عملکرد آن‌ها بهبود می‌یابد.
کلی و همکاران [۳۹]	بررسی نیاز به تغییر در رویه آموزش حسابداری	درس حسابداری، سازمان‌ها و جامعه	تغییرات مثبت بر اثر تغییر رویه و حمایت از پژوهش‌های اقدامی در امر آموزش حسابداری
پایسی و پایسی [۵۰]	چگونگی تشویق دانشجویان به افزایش آگاهی و مطالعه مقالات کیفی	درس حسابداری مدیریت در یکی از دانشگاه‌های اسکاتلند	اثر مثبت مشارکت دانشجویان بر یادگیری
تینکر و فکنوس [۵۳]	بیان اثرات ایجاد فناوری آموزش از راه دور	درس سیستم‌های اطلاعاتی حسابداری در یک دانشگاه آمریکایی	رضایت دانشجویان و مربیان از این فناوری و موافقت با آن
• استفاده از وسایل کمک آموزشی			
پایسی و پایسی [۴۹]	تشویق دانشجویان به خواندن متون اصلی استاندارد	درس حسابداری بین‌الملل در یک دانشگاه اسکاتلندی	اثر مثبت استفاده از فناوری اطلاعات در آموزش حسابداری
بیکر و لوگان [۱۴]	افزایش میزان موفقیت تحصیلی برای آموزش دانشجویان محروم	دوره حسابداری و تجارت در یک دانشگاه آمریکایی	کم‌تر کردن تعداد دانشجویان و توجه به تمایل افراد موجب افزایش موفقیت تحصیلی می‌شود.
کنینگهام [۲۲]	بهبود آموزش و ایجاد انگیزه برای فعالیت بیشتر دانشجویان	درس حسابداری مقدماتی در یک دانشگاه آمریکایی	موثر بودن پژوهش اقدامی در ارزیابی کلاس و کمک به تعدیل و اصلاح روش تدریس

۵- بحث و نتیجه‌گیری

طی دو دهه گذشته، محققان بسیاری خواستار ورود حسابداری به حوزه وسیع تحقیقات علوم اجتماعی شده‌اند. آن‌ها اذعان دارند که حسابداری یک فعالیت انسانی است که باید

همه رویکردهای تحقیقاتی موجود در علوم اجتماعی مانند رویکردهای تفسیری، انتقادی و رفتاری را شامل شود [۷]. از سوی دیگر امروزه فشارها از طرف بازارهای سرمایه، رقابت بین‌المللی و تغییرات سیاسی، اجتماعی و فرهنگی در کنار ملاحظات پولی و اقتصادی، سبب گردید که بنیان‌های دانش بسیار وسیع‌تری در سازمان‌ها ضرورت یابد. در واقع، ترکیب اطلاعات اقتصادی و غیر اقتصادی بیش از پیش مورد توجه قرار گرفته و به همین دلیل حسابداران مدیریت درباره جایگاه‌شان در سازمان‌ها و واحدهای تجاری نگران شده‌اند [۳]. در سال‌های اخیر، پژوهش‌های اقدامی انجام شده در حسابداری مدیریت در خارج از کشور برخلاف حوزه آموزش و حوزه سیستم‌های اطلاعاتی رو به افزایش بوده است. همان‌طور که نگاره شماره ۱ نشان می‌دهد در ۶ سال اخیر این افزایش نسبت به ۷ سال پیش از آن بیش از ۲/۲۵ برابر بوده که نشان از علاقه روزافزون پژوهشگران حسابداری مدیریت به انجام پژوهش‌های اقدامی است. با توجه به ماهیت میدانی و عملی موضوعات حسابداری مدیریت این نتیجه دور از انتظار نبود. سهم این پژوهش‌ها از ارزیابی عملکرد با ۳۱٪ و سپس هزینه‌یابی با ۲۷٪ بیشترین مقدار را داشته و حسابداری مدیریت استراتژیک با ۱۱/۵٪ کمترین سهم از پژوهش‌های اقدامی حسابداری مدیریت را داشته است که با توجه به ماهیت حسابداری مدیریت استراتژیک، انجام پژوهش‌های بیشتر در این زمینه ضروری به نظر می‌رسد. مطالعات مهم در حوزه حسابداری مدیریت نیز مشخص نمودند که هزینه‌یابی بر مبنای فعالیت و همچنین ارزیابی متوازن مزایای مهمی را برای سازمان‌ها به ارمغان می‌آورد. افزون بر این، با وجود برخی معضلات در محاسبات بودجه، کماکان می‌توان از آن به عنوان مبنای اصلی برای ارزیابی عملکرد استفاده نمود.

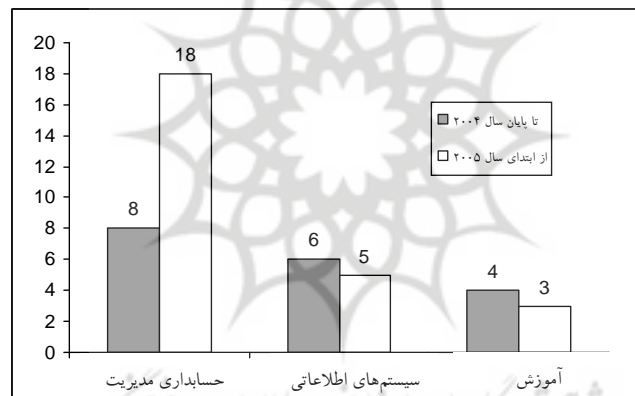
همچنین این مطالعه نشان داد که با کاهش ۱۷ درصدی پژوهش‌های اقدامی در حوزه سیستم‌های اطلاعاتی و کاهش ۲۵ درصدی در حوزه آموزش مواجه هستیم. نتایج پژوهش‌های انجام شده در حوزه آموزش مشخص نمود که مشارکت دانشجو، استفاده از فناوری اطلاعات در آموزش، کم‌تر نمودن تعداد دانشجو در کلاس، توجه به تمایلات آموزشی دانشجویان بر یادگیری اثر مثبتی داشته و به طور کلی پژوهش اقدامی یکی از مناسب‌ترین روش‌های پژوهش برای بهبود محیط یادگیری است. در حوزه سیستم‌های

اطلاعاتی حسابداری بیشتر پژوهش‌های اقدامی مربوط به پیاده‌سازی و یا اصلاح سیستم‌های اطلاعاتی بوده و نتایج هر پژوهش مختص به محیط مطالعه است.

به طور کلی در سال‌های اخیر شاهد رشد پژوهش‌های اقدامی در حوزه‌های مختلف حسابداری هستیم. همانطور که نگاره شماره ۲ نشان می‌دهد، پس از کاهش این نوع پژوهش‌ها در سال‌های ۲۰۰۱ و ۲۰۰۲ با نوسانی در سال‌های پس از آن مواجه هستیم و از سال ۲۰۰۷ به بعد رشد آن‌ها بیشتر شده است. تعداد پژوهش‌های اقدامی حسابداری در سال جاری تا کنون به عدد ۵ می‌رسد. لازم به ذکر است که به علت تعداد محدود مطالعات، تفسیر نتایج بالا بایستی با احتیاط صورت گیرد.

با جستجو در منابع داخلی مشخص شد که پژوهشگران حسابداری کشور از روش پژوهش اقدامی در مطالعات خود استفاده نمی‌کنند و در صورت استفاده نیز، انجام چرخه پژوهش اقدامی را به طور روشن بیان نمی‌کنند.

نگاره شماره ۱ - پژوهش‌های اقدامی انجام شده در حوزه حسابداری

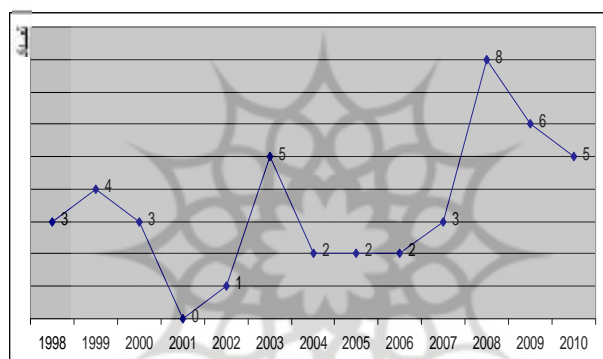

مجلات دیگری که پژوهش‌های اقدامی در آن‌ها چاپ شده است نیز به طور اجمالی مورد بررسی قرار گرفتند. همان گونه که نگاره شماره ۲ نشان می‌دهد دیدگاه‌های انتقادی در حسابداری، مجله حسابداری و تغییر سازمانی و پژوهش‌های حسابداری مدیریت هر کدام با چاپ ۳ مقاله، بیشترین پژوهش‌های اقدامی را به خود اختصاص داده‌اند. پس از آن نیز مجلات آموزش حسابداری، حسابداری- سازمان و جامعه، مجله پژوهش‌های حسابداری

مدیریت و مجله سیستم‌های اطلاعاتی استراتژیک نیز هر کدام با چاپ ۲ مقاله در جایگاه-های بعدی قرار دارند.

نکته قابل توجه تعدد مجلات است. ۴۲ مقاله مرور شده در ۳۱ مجله چاپ شده‌اند که این موضوع شاید بیانگر این موضوع باشد که پژوهشگران اقدامی در حوزه حسابداری گرایش خاصی به یک مجله نداشته و برای آن‌ها انتشار مقاله مهم‌تر از نوع مجله بوده است. ممکن است یکی از دلایل این تمایل، نبود یک مجله اختصاصی برای انتشار پژوهش‌های میدانی و خصوصاً پژوهش‌های اقدامی در حسابداری باشد. البته اخیراً مجله پژوهش‌های حسابداری کاربردی^۱ یکی از شمارگان خود را به چاپ مقالات اقدامی در حوزه حسابداری اختصاص داده است.^۲

تکانه شماره ۲- تعداد پژوهش‌های اقدامی حسابداری به تفکیک سال

در پایان، این مطالعه با معرفی پژوهش اقدامی و ویژگی‌های آن، نشان داد که پژوهش اقدامی در اکثر حوزه‌های حسابداری قابل انجام است و پژوهشگران حسابداری می‌توانند به طور قابل توجهی از این روش در پژوهش‌های خود استفاده کنند.

۶- پیشنهادها

پژوهش‌های اقدامی یکی از موثرترین روش پژوهش کاربردی است که تئوری را با عمل تلفیق نموده و باعث تغییرات مثبتی در حوزه‌های عمل حسابداری می‌گردد. بنابراین،

¹ - Journal of Applied Accounting Research

² - <http://info.emeraldinsight.com/authors/writing/calls.htm?PHPSESSID=hdm02241b4djibg1akhnb9i781&id=472>

پیشنهاد می‌شود که پژوهشگران آتی از روش پژوهش اقدامی در راستای حل معضلات مختلف مربوط به سازمان‌ها و حوزه‌های مختلف مالی از جمله حسابرسی، در ایران استفاده کرده و زمینه رشد و شکوفایی پژوهش‌های حسابداری کاربردی را فراهم آورند. به منظور ارتقاء کیفیت پژوهش‌های اقدامی، تئوری‌های حسابداری مربوط می‌تواند با عمل تلفیق گردد تا تغییرات شگرف حسابداری را دنبال نماید. به پژوهشگرانی که به دنبال تغییر رویه‌های موجود حسابداری هستند، استفاده از پژوهش‌های اقدامی قویاً توصیه می‌گردد. با استفاده از پژوهش‌های اقدامی است که می‌توان فاصله بین تئوری و عمل حسابداری را تا حد زیادی کاهش داد. همچنین توصیه می‌گردد پژوهشگران حسابداری در ایران، هنگامی که از این روش استفاده می‌کنند، به صراحت در روش پژوهش خود به این تکنیک اشاره نموده و گام‌ها و پارادایم‌های مربوط به این روش را به دقت دنبال نمایند. به این وسیله است که معضلات حسابداری می‌توانند حل شوند و باعث تغییر و دگرگونی در راستای بهبود موارد مهم حسابداری نیز گردند.

منابع:

- ۱- استرینگر، ارنست. (۱۳۸۱). "تحقیق عملی: راهنمای مجریان تغییر و تحول". ترجمه سید محمد اعرابی و داوود ایزدی. دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
- ۲- ایمان، محمد تقی. (۱۳۸۸). "مبانی پارادایمی روش‌های کمی و کیفی تحقیق در علوم انسانی". پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- ۳- ثقفی، علی، بزرگر، قدرت اله (۱۳۹۱). "تحقیقات حسابداری مدیریت؛ با تأکید بر روش تحقیق کیفی". **مطالعات حسابداری و حسابرسی**. سال اول. شماره ۱.
- ۴- ساکی، علیرضا. (۱۳۸۳). "اقدام پژوهی: راهبردی برای بهبود آموزش و تدریس (اصول، نظریه‌ها و چارچوب عمل)". وزارت آموزش و پرورش. پژوهشکده تعلیم و تربیت.
- ۵- سرمد، زهره، بازرگان، عباس. و حجازی، الهه. (۱۳۷۷). "روش‌های تحقیق در علوم رفتاری". انتشارات آگاه.
- ۶- خاکی، غلامرضا. (۱۳۸۶). "روش تحقیق با رویکردی به پایان‌نامه نویسی". انتشارات بازتاب.
- ۷- لاریمی، سید جعفر، محسنی، ابراهیم، ایمانی خوشخو، امید. (۱۳۹۲). "رویکردهای جدید تحقیقات حسابداری و تحول تئوری حسابداری". **مطالعات حسابداری و حسابرسی**. سال دوم. شماره ۷.
- ۸- نمازی، محمد. (۱۳۸۲). "نقش پژوهش‌های کیفی در علوم انسانی". **مجله جغرافیا و توسعه**. بهار و تابستان. ص ۶۳-۷۸.
- 9- Adam, Frederic., Fahy, Martin. And Murphy, Ciaran. (1998). "A Framework For Classification of DSS Usage Across Organizations". **Decision Support Systems**. Vol 22. pp 1-13
- 10- Akkermans, H. and Helden, K van. (2002). "Vicious and Virtuous Cycles in ERP Implementation: A Case Study of Interrelations Between Critical

Success Factors". **European Journal of Information Systems**. Vol 11. pp 35-46

- 11- Ansari, Shahid and Bell, Jan. (2009). "Five Easy Pieces: A Case Study of Cost Management as Organizational Change". **Journal of Accounting & Organizational Change**. Vol 5. No 2. pp 139-167
- 12- Arnaboldi, Michela., Azzone, Giovanni. (2004). "Benchmarking University Activities: An Italian Case Study". **Financial Accountability & Management**. Vol 20(2). pp 205-220
- 13- Avison, David., Lav, Francis., Myers, Michael. And Axel Nielsen, Peter. (1999). Action Research. **Communications of The ACM**. January 1999.Vol. 42, No1. pp 94-97
- 14- Baker, C. Richard and Logan, Lawrence B. (2006). "Using Action Research to Promote Increased Academic Success For Educationally Disadvantaged-Students". **Global Perspectives on Accounting Education**. Volume 3. pp 1-21
- 15- Baskerville, Richard L. (1999). "Investigating Information Systems With Action Research". **Communications of AIS**. Vol 2, Article 19. pp 1-32
- 16- Baskerville, Richard and Heje, Jan Pries. (1999). "Grounded Action Research: A Method For Understanding IT in Practice". **Accounting, Management & Information Technology**. Vol 9. pp 1-23
- 17- Bessire, Dominique., Onnée, Stéphane. (2010). "Assessing Corporate Social Performance: Strategies of Legitimation And Conflicting Ideologies". **Critical Perspectives on Accounting**. Vol 21. pp 445-467
- 18- Bjurklo, Margareta. (2008). "Narrative Accounting A New Form of Management Accounting". **International Studies of Management & Organization**. vol. 38, no. 2. pp 25-43
- 19- Butler, Tom., Feller, Joseph., Pope, Andrew., Emerson, Bill., and Murphy, Ciaran. (2008). "Designing a Core IT Artifact For Knowledge Management Systems Using Participatory Action Research in a Government and a Non-Government Organization". **Journal of Strategic Information Systems**. Vol 17. pp 249-267

- 20- Chiasson, Mike., Germonprez, Matt and Mathiassen, Lars. (2008). "Pluralist Action Research: A Review of the Information Systems Literature". **Information Systems Journal**. Vol 19. pp 31-54
- 21- Craig, Justin and Moores, Ken. (2010). "Strategically Aligning Family and Business Systems Using the Balanced Scorecard". **Journal of Family Business Strategy**. Article In Press
- 22- Cunningham, Billie M. (2008). "Using Action Research to Improve Learning and the Classroom Learning Environment". **Issues in Accounting Education**. Vol 23 (1). pp 1-30
- 23- Dick, Bob. (2004). Action Research Literature. **Action Research**. Vol 2(4): pp 425-444
- 24- Dick, Bob., Ernie Stringer and Chris Huxham. (2009). "Theory in Action Research". **Action Research**. Vol 7(1): pp 5-12
- 25- Duh, Rong-Ruey., Xiao, Jason Zezhong. And Chow, Chee W. (2008). "An Overview and Assessment of Contemporary Management Accounting Research in China". **Journal Of Management Accounting Research**. Vol 20, Special Issue. pp 129-164
- 26- Farneti, Federica. (2009). "Balanced Scorecard Implementation in an Italian Local Government Organization". **Public Money & Management**. Septamber. pp 313-320
- 27- Fox, Stephen. (2008). "Evaluating Potential Investments in New Technologies: Balancing Assessments of Potential Benefits With Assessments of Potential Disbenefits, Reliability and Utilization". **Critical Perspectives on Accounting**. Vol 19. pp 1197-1218
- 28- Fried, Andrea. (2010). "Performance Measurement Systems And Their Relation to Strategic Learning: A Case Study in a Software-Developing Organization". **Critical Perspectives on Accounting**. Vol 21. pp 118-133
- 29- Gleich, Ronald., Motwani, Jaideep., Wald, Andreas. (2008). "Process Benchmarking: A New Tool to Improve the Performance of Overhead Areas". **Benchmarking: An International Journal**. Vol. 15 No 3. pp. 242-256

- 30- Gronhaug, Kjell and Olson, Olov. (1999). "Action Research And Knowledge Creation: Merits and Challenges". **Qualitative Market Research**. Vol 2, Iss 1. pp 6-15
- 31- Hand, Len. (1998). "Tackling an Accounting Coursework Assignment – Action Research on the Student Perspective". **Accounting Education**. Vol 7 (4). pp 305–323
- 32- Hoque, Zahirul. (2006). "**Methodological Issues in Accounting Research: Theories and Methods**". Spiramus Press Ltd.
- 33- Howcroft, Douglas. (2006). "Spreadsheets And the Financial Planning Process: A Case Study of Resistance to Change". **Journal of Accounting & Organizational Change**. Vol 2 No 3. pp 248-280
- 34- Humphrey, Christopher and Lee, Bill. (2004). "**The Real Life Guide to Accounting Research: A Behind-the-Scenes View of Using Qualitative Research Methods**". ELSEVIER Ltd
- 35- Johansson, Inga-Lill and Baldvinsdottir, Gudrun. (2003). "Accounting for Trust: Some Empirical Evidence". **Management Accounting Research**. Vol 14. pp 219–234
- 36- Johnson, Thomas H., Kaplan, Robert S. (1987). The Rise and Fall of Management Accounting. **Management Accounting**. (January). pp 22-30
- 37- Kaplan, Robert S. (1998). "Innovation Action Research: Creating New Management Theory And Practice". **Journal of Management Accounting Research**. Vol 10. pp 89-119
- 38- Kato, Yutaka., Yasukata Kenji. and Miya, Hiroshi. (2002). "Action Research in Management Accounting: A Review of Field-Based Research Methods". **Gakushuin Economic Papers**. Vol 39. No 2. pp 121-133
- 39- Kelly, Martin., Davey, Howard. and Haigh Neil. (2000). "Use of The Action-Research Methodology in the Development of Accounting Education". **Accounting Educators' Journal**. Volume XII. pp 1-11
- 40- Kirwan, Orla., Conboy, Kieran. (2009). "An Action Research Case Study of the Facilitators and Inhibitors of E-Commerce Adoption". **International Business Research**. Vol 2. No 2. pp 48-56

- 41- Kock, Ned. (2004). "The Three Threats of Action Research: A Discussion of Methodological Antidotes in The Context of an Information Systems Study". **Decision Support Systems**. Vol 37. pp 265- 286
- 42- Li, Pingli and Tang, Guliang. (2009). "Performance measurement design within its organizational context—Evidence from China". **Management Accounting Research**. Vol 20. pp 193-207
- 43- Liua, Lana Y.J., Pan, Fei. (2007). "The Implementation of Activity-Based Costing in China: An Innovation Action Research Approach". **The British Accounting Review**. Vol 39 .pp 249-264
- 44- Mackey, Jim., Pforsich, Hugh D. (2005). "Using an Accounting-Based Management Control System for Cultural Change". **CAAA 2006 Annual Conference Paper**. Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=875475>.
- 45- Moody, Daniel L. and Shanks, Graeme G. (2003). "Improving The Quality of Data Models: Empirical Validation of a Quality Management Framework". **Information Systems**. Vol 28. pp 619-650
- 46- Namazi, Mohammad. and Nazemi, Amin. (2009). "Capital Market Research in Accounting: Evidence From the Tehran Stock Exchange". **Asian Academy of Management Journal of Accounting and Finance**. Vol 2. No 2. pp 1-32
- 47- Nicolini, Davide., Tomkins, Cyril., Holti, Richard., Oldman, Alf. And Smalley, Mark. (2000). "Can Target Costing and Whole Life Costing be Applied in the Evidence from Two Case Studies". **British Journal of Management**. Vol 11. pp 303-324
- 48- Ottosson, Stig. (2003). "Participation Action Research- A Key to Improved Knowledge of Management". **Technovation**. Vol 23. pp 87-94
- 49- Paisey, Catriona and Paisey, Nicholas J. (2005). "Improving Accounting Education Through the Use of Action Research". **Journal of Accounting Education**. Ed 23 . pp 1-19
- 50- Paisey, Catriona and Paisey, Nicholas J. (2003). "Developing Research Awareness in Students: An Action Research Project Explored". **Accounting Education**. Vol 12 (3). pp 283-302

- 51- Pozzebon, Marlei. , Freitas, Henrique. And Jenkins, Milton. (1998). The Applicability And Scientific Rigor of Case Studies in Information Systems. ISRC Working Paper 050498, April 1998. pp 1-30
- 52- Teubner, R.A. (2007). "Strategic Information Systems Planning: A Case Study From the Financial Services Industry". **Journal of Strategic Information Systems**. Vol 16. pp 105-125
- 53- Tinker, Tony and Feknous, Barbara. (2003). "The Politics of the New Courseware: Resisting the Real Subsumption of Asynchronous Educational Technology". **International Journal of Accounting Information Systems**. vol 4. pp 141-164
- 54- Salmela, Hannu. (2008). "Analyzing Business Losses Caused by Information Systems Risk: A Business Process Analysis Approach". **Journal of Information Technology**. Vol 23. pp 185-202
- 55- Seal, Willie., Cullenf, John., Dunlopf, Alec., Berryf, Tony and Ahmedg, Mirghani. (1999)."Enacting a European Supply Chain: A Case Study on the Role of Management Accounting". **Management Accounting Research**. Vol 10. pp 303-322
- 56- Schiller, Stefan. (2010). "Management Accounting in a Learning Environment". **Journal of Accounting & Organizational Change**. Vol 6. No 1.p. 123-148
- 57- Schoenherr, Tobias., Tummala, V.M. Rao. and Harrison, Thomas P. (2008). "Assessing Supply Chain Risks With the Analytic Hierarchy Process: Providing Decision Support for the off shoring Decision by a US Manufacturing Company". **Journal of Purchasing & Supply Management**. Vol 14. pp 100-111
- 58- Shotter, M. (1994). "The Influence of -Classical Economics on Management Accounting Education in South Africa". **Southern African Journal of Accountability and Auditing Research**. Vol 3. pp 11-22
- 59- Skaerbaek, Peter. and Tryggestad, Kjell. (2010). "The Role of Accounting Devices in Performing Corporate Strategy". **Accounting, Organizations and Society**. Vol 35. pp 108-124

- 60- Street, Christopher T. Meister. Darren B. (2004). "Small Business Growth & Internal Transparency: The Role of Information Systems". **MIS Quarterly**. Vol 28 No 3. pp 473-506
- 61- Svengren, Lisbeth. (1993). Case Study Methods in Design Management Research. **Design Studies**. Vol14 (4). pp 444-456
- 62- Varila, Mikko., Seppanen, Marko., Suomala, Petri. (2007). "Detailed Cost Modeling: A Case Study in Warehouse Logistics". **International Journal of Physical Distribution & Logistics Management**. Vol. 37 No. 3. pp 184-200
- 63- Wastell, David., Kawalek, Peter., Langmead-Jones, Peter. and Ormerod, Rob. (2004). "Information Systems and Partnership in Multi-Agency Networks: An Action Research Project in Crime Reduction". **Information and Organization**. Vol 14. pp 189-210
- 64- Wouters, Marc and Roijmans, Diana. (2010). "Using Prototypes to Induce Experimentation and Knowledge Integration in the Development of Enabling Accounting Information". **Contemporary Accounting Research**. Forthcoming. available at: <http://ssrn.com/abstract=1601211>
- 65- Wouters, Marc and Wilderom, Celeste. (2008). "Developing Performance-Measurement Systems as Enabling Formalization: A Longitudinal Field Study of a Logistics Department". **Accounting, Organizations and Society**. Vol 33. pp 488-516
- 66- Wouters, Marc. (2009). "A Developmental Approach to Performance Measures—Results From a Longitudinal Case Study". **European Management Journal**. Vol 27. pp 64- 78
- 67- Zuber-Skerritt, Ortrun. (1992). "**Action Research in Higher Education: Examples and Reflections**". Kogan Page Ltd

The Investigation of the Action Research Applications in Accounting

**Dr. Mohammad Namzi
Dr. Sayed Rohullah Moosavi Nezhad**

Abstract

Recently Action Research (AR) in accounting has been implemented in order to decrease the gap between the theory and practice. The major purpose of this study is to investigate AR characteristics and mechanisms and to identify its various applications in accounting. The research method is based upon "One-shot Ex-post Design", and the period of the study consists of the recent 13 years (1998-2010) in which most studies have been conducted during this time. By exerting "Archival Method" and "Content Analysis" technique, and searching through various important domestic and international websites, three main areas of AR applications in accounting were found- managerial accounting, accounting information systems, and accounting educations. No AR research was found in such other accounting areas as auditing or financial accounting. Among the AR accounting reseraches, more than 59% of the studies is devoted to management accounting.

The findings of the study also reveals that, on the average, during recent 6 years in comparison with the previous 7 years, the growth of AR studies in foreign AR researches, has been equal to 44%. Furthermore, managerial accounting generally, with 53% growth in AR studies, exhibits the greatest amount of the growth in AR studies. In searching for domestic AR studies, no study was found, and unfortunately, no accounting researcher was exerting this significant and efficient method distinctly; and whenever the elements of AR mechanism has been actually implemented in the studies, it is not unambiguously specified.

Key Words: Action Research, Managerial Accounting, Accounting Information Systems, Accounting Education